

cselet véli felfedezni állítását azzal támasztván alá, hogy az 1514 előtti dokumentumokon semmi égésnek vagy más rongálásnak nyoma nincsen. Végül II. Lajos új adománylevelet állít ki.

A beiktatást a kolozsmonostori konvent végzi el és erről oklevelet bocsát ki 1517. október 26-ai keltezéssel.

A XVI. század új életmódját, új ideológiai felfogást hozott a távoli Nyugat-Európából. Elérkeztünk a nemesi várak hanyatlási korszakához, amikor az új életstílus kastélyok, paloták, udvarházak építését igényelte és a középkori várak hideg falai közé a tulajdonos család csak veszély esetén tért vissza. Ez a folyamat bekövetkezik a Thorockay család esetében is.

A Torockószentgyörgyön épült udvarházakról szóló első hiteles adatunk 1489-ből való. A beházasodott Bogátiak egyik tagja, Bogáti László bírta ezt az udvarházat, és az akkori szentgyörgyi vártulajdonosnak, Pongrácz Mátyásnak adja zálogba.

Thorockay Ferenc halála után a család három ágra szakad. Az unitárius hitre tért bárói ág költözik le először a faluba és építi fel udvarházát a mostani erdészlak helyén a XVI. század derekán. Őket követi a később katolikus hitre visszakeresztelkedett nemesi ág, akiknek udvarháza ma is áll a református templommal szemben, valamint a grófi ág. Ez utóbbiak egy palotát építettek maguknak, amely a református templom hátánál állott. Mindkettőt a XVI. század végén vagy a XVII. század elején építhették.

A Torockószentgyörgyi vár további sorsáról nincsen több adatunk. Ez is bizonyítja, hogy elveszítette régi jelentőségét és mint a régiségeket, csak gondozni kellett. Esetleges utolsó szereplése II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának első felében történt. Két kortárs, Cserei Mihály és Bethlen Miklós, emlékirataikban hűségesen ecsetelik az akkori erdélyi eseményeket és szólnak Br. Tige Guthi osztrák ezredes kegyetlenkedéseiről is, aki nem kímélte a kurucpárti Thorockay István generális családi birtokait sem.

A meggyökeresedett hagyomány az 1704. évre helyezi a szentgyörgyi vár elpusztítását. Erről egyenes információink nincsenek ugyan, de csekély bizonyágtételt tesz róla a ferencrendi templom melletti temetőben fekvő Kovács Mózes főhadnagy epitáfiuma, aki „Rákóczi Ferencz ő Nsga mellett” vitézü elest és akinek ereszes sírköve ma is látható, valamint egy emléktábla, amely az unitárius templom szöszéke alá van befalazva. Ez ugyancsak említést tesz az itteni „német” pusztításokról: „POST TRISTEM AC MEMORABILEM COMBUSTIONEM PER GERMANOS FACTAM”. Az emléktáblán az 1704-es dátum szerepel és a templom régi szöszékének egyik alapját képezte. A torockószentgyörgyi vár lakótornyának délkeleti falába helyezett emléktábla a vár leégetését az 1707. évre helyezi.

Függetlenül attól, hogy ez mikor történt, annyi bizonyos, hogy az osztrák ágyuk nem romboltak rajta annyit, amennyit az utána eltelt közel háromszáz év.

A torockószentgyörgyi vár viszonylag gazdag ismereteink és épsége miatt más nemesi várak számára alapvető analógiát képez. Kialakulásának történetét csak régészeti ásatások által lehetne jobban megismerni, amíg erre nincs alkalom, a józan következtetéseinkre vagyunk utalva.

Erdélyi János

A NEMZETISÉGI EGYENLŐSÉG ALAPJAI

Általában az elvont fogalmak konkrét értelmezése az egyén értelmi szintjétől, kultúrájától vagy a társadalomban elfoglalt helyétől függ. Így van ez a nemzetiségi egyenlőség eszméjével is. A különféle felfogásokból vagy meggyőződésekből fakadnak tulajdonképpen azok az etnikai konfliktusok, amelyek a kortárs világ egyik legsúlyosabb problémájává nőtték ki magukat.

Mikor beszélhetünk két különböző nemzetiségű állampolgár egyenlőségéről? Világos, hogy nem akkor, ha csupán a többségben levők képviselői nyilatkozzák ezt, hanem abban az esetben, ha a felek valóban érzik, hogy ők egyenlőek és a társadalmi élet mindennapjai is ezt bizonyítják. A kisebbségi státust sehol senki nem fogadja szívesen, mert akárhogy állítják a többségi nemzetiségiek, hogy minden jogot megadtak a kisebbségieknek, mégsem cserélnének velük.

A kisebbségben levő egyén hátrányos megkülönböztettségben érzi magát elsősorban azért, mert az ő anyanyelve nem olyan értékű, mint a többségié. Ennek átélése már gyermekkorban kellemetlen felismerésként hat. Az ifjú szorongása csak fokozódik, amikor megtudja, hogy az anyanyelve úgynevezett „nem hivatalos” nyelv, ami tulajdonképpen azt sugalmazza, hogy ő maga sem hivatalos, tehát alacsonyabbrendű, hiszen saját nyelve jellemző rá, és szervesen hozzá tartozik. Ezt a következtetést egy önérzetes egyén soha nem tudja elfogadni, mert lelke mélyén érzi, hogy nem igaz. Minden vallás azt tanítja, hogy az emberek Isten előtt egyenlőek, és az írott jog is az egyenlőséget hirdeti, hiszen azt ma már egyetlen állam sem meri megtenni, hogy a különbségeket törvényesen szentesítse. A valóságban azonban a kisebbségi lépten-nyomon tapasztja a hivatalos szervek részéről, hogy a többséghez tartozók előnyhöz jutnak minden téren, amit ők természetesnek is tartanak. Ez a megkülönböztetés a nemzetiségiben kisebbségi érzéseket szül, ami ha befele fordul, akkor önmomboló, ha kifelé, akkor feszültségkiváltó. Ha viszont valaki teljes mértékben elfogadja a hivatalos álláspontot, vagyis azonosul vele, akkor megfosztja önmagát gyökereitől, ami káros kihatással van egyénisége fejlődésére.

Ismeretes, hogy mindenki az anyanyelvén tud a legjobban tanulni. Az alapvető fogalmakat anyanyelven lehet a legmélyebben megérteni és átérezni. Az utólag megtanult nyelveknek lehet pontos információs jellege, de érzelmileg nem azt jelentik, mint az anyanyelv. Ezért az oktatásban az anyanyelv felcserélése más nyelvvél abban az életkorban, amikor az egyéniség még nem fejlődött ki teljesen, érzelmi törést is jelenthet. Így tehát a nemzetiségi problémák nem tűnnek el soha, mert a valóságos társadalmi helyzet halmozza fel őket. A társadalom békés fejlődése érdekében a nemzetiségi egyenlőség valóságos megoldása az egyetlen helyes út, mert az elégedetlenség erőszakos elfojtása vagy a beolvasztási politika csak fokozza a potenciális erőszakot. Napjainkban a megoldatlan nemzetiségi problémák reális veszélyhelyzetet hoztak létre és véres konfliktusokat is eredményeztek. Századunk történelmi átalakulásai, a két világháború, s végül Jugoszlávia és a Szovjetunió szétesése bonyolította ezeket a gondokat azáltal, hogy az addig kisebbségben levők hirtelen többségi nemzetté és korábban előnyös helyzetben levők kisebbségiekké váltak. A konfliktushelyzetet az hozta létre, hogy a volt

kisebbségek nem tanulták meg a toleranciát és azt, hogy szükséges másoknak is megadni mindazt, amit jogosan követeltek önmaguk számára, vagyis az önrendelkezési jogot és a teljes nyelvhasználatot. Ehelyett az utódállamok sietve kijelentették magukat nemzeti államnak, anélkül, hogy számoltak volna a következményekkel. Azok közül pedig, akik kisebbségi státusba kerültek, egyesek azért nem tudták elviselni helyzetüket, mert tudták, hogy azt fogják visszakapni, amit ők adtak: a névleges egyenlőséget és a reális elnyomást. Ebből kifolyólag vérmérsékletüktől függően és fejlődési szintjüknek megfelelően reagáltak, esetenként véres konfliktusokat hoztak létre. Mindezen jelenségeknek az eredete az, hogy a nemzetiségek közötti valódi egyenlőség ezekben az államokban soha nem létezett, mert a mindenkor hatalmon lévő többség elnyomta a kisebbségeket.

Felvetődik az a kérdés, hogy megoldhatók-e valójában és teljes mértékben a nemzetiségi problémák. A válasz erre Svájc példája. Ez az európai állam, ahol több nemzetiség is él, és ahol a két világháború idején nem létezett nemzetiségi konfliktus akkor, amikor ugyanezek a nemzetiségek más országokban véres háborút folytattak egymással. Svájcban minden állampolgár reális egyenlőséggel bír, elsősorban azért, mert az évszázadok óta együttélő valamennyi nemzetiségnek a nyelve hivatalos. Így négy hivatalos nyelv létezik: a német, a francia és az olasz, és mellettük a negyvenezres lélekszámú rétoromán népcsoport nyelve, az utóbbiaké természetesen azokban a körzetekben, ahol ők élnek. Vajon miért tartották fontosnak megadni a svájciak 1938-ban a rétorománoknak is a hivatalos nyelvhasználat jogát? Azért, mert tudták, hogy enélkül valóságos nemzetiségi egyenlőség nem létezik. Ugyanabban az országban két állampolgár között az egyenlőség csak akkor létezhet, ha mindkettőjük anyanyelve ugyanolyan értékű. Nem lehet senkit megfosztani anyanyelvétől, ami a lelki identitásához szorosan kapcsolódik és egyenlőnek deklarálni azzal, akinek a nyelve hivatalos. Tulajdonképpen ebből a helyzetből fakad minden nemzetiségi megkülönböztetés. Ezt az alapvető igazságot nem tudják, vagy

nem akarják megérteni azok, akik mindent a nemzeti állam szemszögéből néznek, úgy gondolván, hogy ebből kifolyólag helyesen cselekszenek, amikor más nemzetiségeket másodrendű állampolgároknak tartanak. Ezek az egyének elfelejtik, hogy a kisebbségi vagy többségi relatív és változó fogalmak, és hogy az egész emberiséghez viszonyítva bármely nemzetiség – kisebbség. Maguk a nemzetek vagy nemzetiségek lassú és állandó átalakuláson mennek keresztül és tiszta nemzet nem is létezik, mert mindegyik többé-kevésbé keveredett más nemzetiségekkel. Azt is meg kellene értenünk a többségeknek, hogy az olyan fogalmak, mint az autonómia és a hivatalos nyelvek pluralizmusa a reális demokrácia kifejezői és a társadalmi fejlődést szolgálják, mert elősegítik az egyén képességeinek előítéletek nélküli hasznosítását a közösség számára.

Az egyenlőség megvalósításának egyik előfeltétele az, hogy a nemzetiséginek ne legyenek kisebbségi érzései, hanem önérzetesen becsülje meg önmagát és saját nemzetét. Tehát éljen és érezzen úgy, ahogy az méltó az egyenlők között. Ugyanakkor fontos, hogy a többségi nemzettel szemben tisztelettel legyen, s a legjobb kapcsolatok kiépítésére törekedjék. Ez viszont nem jelenthet alárendeltséget, mert aki alárendeltként viselkedik, meg is érdemli, hogy annak tekintsék. Az igazi barátság csak egyenlők között jöhet létre, a reális egyenlőség csak úgy valósulhat meg, ha az alárendeltség helyett létrejön a kölcsönös tisztelet, bizalom és barátság. Ez maga után vonja a feltételek, lehetőségek, mércék és értékek egyenlőségét. Minden állampolgárt teljes mértékben elismerve nyelvével, kultúrájával, vallásával együtt. Tehát ahol milliós tömegekről van szó, ott a problémák reális megoldását csak az jelentheti, ha az autonóm igazgatás mellett a hivatalos nyelvi egyenlőség is megvalósul. Minden más elrendezési mód csak részleges és ideiglenes megoldást adhat, mert bármikor jöhet egy intoleráns vezetés és az engedményeket visszavonják. Ugyanakkor a kisebbségi problémák ilyenformán való rendeződése hosszú távon biztosítani tudná azt, hogy a nemzetiségek között a béke és barátság létrejöjjék feltételei megvalósuljanak.

